

Пирог Г., Січкара А. Уявлення про «середній вік» і професійне самовизначення у представників середньої дорослості. *Психологічні дослідження* : наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 13 / За ред. Ю. Дем'янчук, Н. Портницької, І. Тичини. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. С. 50-52.

УЯВЛЕННЯ ПРО «СЕРЕДНІЙ ВІК» І ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ У ПРЕДСТАВНИКІВ СЕРЕДНЬОЇ ДОРΟΣЛОСТІ

Ганна Пирог

кандидат філософських наук, доцент

Анна Січкара

студентка 2 курсу магістратури

соціально-психологічного факультету

Середня дорослість є дуже складним періодом у житті людини. Цей вік насичений кризами різного роду – нормативними й ненормативними, життєвими, біографічними, екзистенційними тощо. Найбільш типовою є так звана криза «середнього віку» на межі 40 років, яка вважається нормативною, тобто такою, яку переживає більшість людей. Дослідження показують, що в розвинутих країнах з високим рівнем життя криза «середнього віку» «зсувається» на більш пізній вік, все ближче до 50 років, що можна вважати тенденцією сучасності. Під час кризи «середнього віку» відбувається переосмислення людиною минулого, теперішнього і майбутнього, досягнень і перспектив, звернення до пошуків сенсу життя.

Однією зі сфер, які підлягають переосмисленню та трансформації, є професійна діяльність. В середній дорослості питання професійного самовизначення актуалізуються у контексті втрати значущості попередніх цінностей, професійних планів і пошуку нових. Професійне самовизначення – це вибір особистістю напрямку та змісту свого подальшого професійного розвитку у вибраній сфері, реалізації індивідуальних якостей та здібностей, соціального середовища. Це цілісний процес, у якому реалізуються основні життєві цінності людини, конкретизуються аспекти життєвого, соціального та особистісного самовизначення.

Для вивчення кризових складових професійного самовизначення у середньому віці було обрано декілька емпіричних методів, серед яких – асоціативний експеримент, який дозволяє визначити уявлення та семантичний зміст певного явища у свідомості досліджуваних. У

емпіричному дослідженні взяли участь 32 респонденти віком від 38 до 48 років, мешканців Житомира, представників різних професійних галузей: соціальної (освіта, психологія, юридична сфера), сфера обслуговування (торгівля, енергетика, телекомунікації, реклама) тощо. Досліджуваним пропонувалось надати асоціації на вербальні стимули «середній вік» «Я – професіонал».

Асоціативний ряд на вербальний стимул «середній вік» показав, що респонденти схильні надавати тільки позитивні або тільки негативні асоціації, проміжних результатів не було виявлено. Тобто середній вік для певної частини є досить позитивним періодом життя, коли як для інших він викликає гострі негативні переживання.

Отримані асоціації було поділено на категорії за їх семантичним значенням. Найбільш значущими є категорії:

- «Вік» – асоціації, що пов'язані з визначенням, фіксацією даного періоду життя;

- «Емоційний стан» – емоційні переживання, пов'язані з даним періодом життя, наприклад: печаль, тривога, напруга. Можна зазначити, що такого роду асоціації надавала та частина вибірки, у якій переважали негативні асоціації;

- «Досягнення» – відображає те, що є важливим для респондентів, наприклад: сім'я, діти, онуки, стабільність у доходах тощо;

- «Матеріальні блага» – відображає уявлення опитуваних про матеріальні складові благополуччя, зокрема, дім, автомобіль, гроші тощо.

Отриманий асоціативний ряд на вербальний стимул «Я – професіонал» показав, що більша частина респондентів надають позитивне значення своєму професійному статусу. Проте, у невеликої частини досліджуваних переважали негативні асоціації, які відображають стан незадоволеності своєю професією та професійним статусом.

Асоціативний ряд на стимул «Я – професіонал» було поділено на декілька категорій, серед яких:

- «Позитивні якості» – «цілеспрямованість», «відповідальність», «добрий» тощо;

- «Досягнення» – характеристики досліджуваних з точки зору того, що вони досягли, будучи професіоналом своєї справи. Дана категорія представлена такими асоціаціями, як «керівник», «лідер», «влада», «майстер», «досвід». Зазначимо, що кожне з цих понять згадувала більша частина досліджуваних;

- «Соціальна роль» – дана категорія відображає соціальний статус досліджуваних, їх самостійність, стійкість і незалежність від інших;

- «Перспектива» – досліджувани часто згадували такі поняття, як «кар'єрне зростання», «висока посада», «висока кваліфікація»;

- «Фінансовий дохід» – частина досліджуваних вважає, що професіоналізм передбачає гарний фінансовий дохід;

- «Кризові прояви» – «втомлюваність», «виснаженість» тощо;

- «Емоційний стан» – «моральне задоволення» тощо.

Варто також зазначити, що жоден опитуваний не виокремив творчих якостей, всі бачать свій професіоналізм через досягнення, соціальні ролі та матеріальне благополуччя. Представники середньої дорослості схильні оцінювати себе як професіонала з точки зору моральних та етичних принципів, і роблять акцент на таких якостях, які характеризують їх як добрих, чуйних та турботливих. Не менш важливого значення опитувані надають якостям цілеспрямованості та відповідальності, які стосуються діяльності. З кризових проявів згадуються «втомлюваність» і «виснаженість».

Отже, за результатами дослідження були виявлені уявлення досліджуваних про середній вік, в який вони вступили, та про себе як професіонала. Перспективою подальшого дослідження кризових проявів у професійному самовизначенні представників середньої дорослості вважаємо вивчення показників професійної дезадаптації та професійної спрямованості.

Список використаних джерел

1. Пирог А. В. Возможности диагностического исследования особенностей субъективного переживания профессионального становления. *SWorld Journal*. 2017. Issue 13. P. 80-85. doi:10.21893/2227-6920.2017-13.055

2. Трунов Д. Г. «Синдром згоряння»: позитивний підхід до проблеми. *Журнал практичного психолога*. 1998. № 5. С. 29–37.